

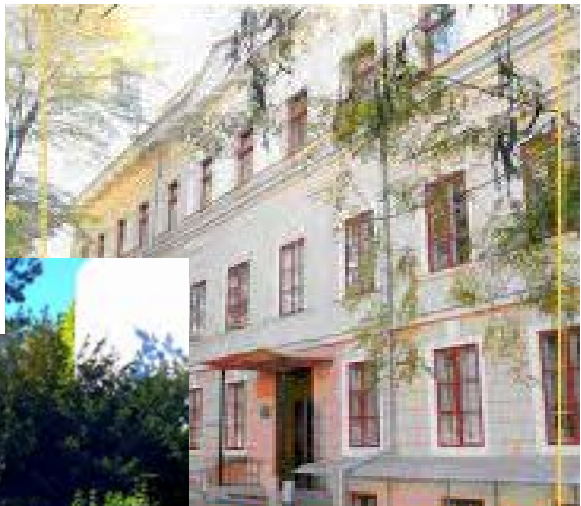

ІДЕЇ. ПРАКТИКИ. ПЕРСПЕКТИВИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Науково-методичний альманах

У двох частинах

Частина 2

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І. І. МЕЧНИКОВА
НАУКОВО-МЕТОДИЧНА РАДА ОНУ імені І. І. МЕЧНИКОВА

*до 160-річного ювілею Одеського національного
університету імені І. І. Мечникова*

ІДЕЇ. ПРАКТИКИ. ПЕРСПЕКТИВИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Науково-методичний альманах
У двох частинах

Частина 2

Одеса
ОНУ
2025

УДК 378.147.016:001.895]:378.4(477.74)(082)

I-291

*Рекомендовано до видання вченою радою
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
Протокол № 9 від 22 квітня 2025 р.*

Рецензенти:

доктор педагогічних наук, професор І. М. Коренева
доктор педагогічних наук, професор В. В. Корнєшук
доктор історичних наук, професор О. В. Сминтина

I-291

Ідеї. Практики. Перспективи сучасної освіти [Електронний ресурс] :
наук.-метод. альм. : у 2-х ч. / за ред. В. І. Труби, М. І. Ніколаєвої,
С. П. Гвоздій. – Електронні текстові дані (1 файл : 5 МБ). – Одеса :
Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2025. – Ч. 2. –368 с.
ISBN 978-966-186-346-9

Науково-методичний альманах містить матеріали з кращими практиками науково-методичної роботи науково-педагогічних та педагогічних працівників Одеського національного університету імені І. І. Мечникова та інших закладів освіти. Авторами висвітлено можливості імплементації сучасних технологій викладання у закладах освіти; визначаються пріоритетні напрями оптимізації освітнього процесу в закладах вищої освіти; актуалізовано, популяризовано кращі теорії та практики фахової передвищої та вищої освіти в контексті реформ і викликів сучасності.

Альманах викликає інтерес у широкого кола науковців, викладачів закладів вищої та фахової передвищої освіти, здобувачів вищої освіти, докторантів, вчителів загальноосвітніх та спеціалізованих навчальних закладів.

УДК 378.147.016:001.895]:378.4(477.74)(082)

*Опубліковані матеріали відображають точку зору авторів, яка може не збігатись
з позицією редколегії. Тексти друкуються в авторській редакції.*

ISBN 978-966-186-346-9

© Автори статей, 2025

© Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова, 2025

ЗМІСТ

Труба В. І. , ректор ОНУ імені І. І. Мечникова; Ніколаєва М. І. , перший проректор ОНУ імені І. І. Мечникова	ВІТАЛЬНЕ СЛОВО ДО 160-РІЧНОГО ЮВІЛЕЮ ОДЕСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ імені І. І. МЕЧНИКОВА	12
---	---	----

ЧАСТИНА 2

Ломачинська І. А. , д. екон. н., професор; Войцеховська А. О. , здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти	ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ	14
Майстренко Ю. І. , к. політ. н., доцент	ВИКЛАДАННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН: СУЧАСНИЙ ПІДХІД	19
Макаренко О. А. , д. біол. н., ст.н.с.	ВИКОРИСТАННЯ ДОКІНГ-АНАЛІЗУ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ВЗАЄМОДІЇ РЕЧОВИН У ВИКЛАДАННІ МЕДИКО-БІОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН ВИЩОЇ ОСВІТИ	23
Малахіїв А. В. , ст. викладач	ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ: ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОПТИМІЗАЦІЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	27
Мардарова І. К. , к. пед. н., доцент; Гуданич Н. М. , викладач	РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ ІНІЦІАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ: РОЗВІДУВАЛЬНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ	33
Марцинко О. Е. , д. хім. н., професор; Кіосе Т. О. , д. хім. н., професор; Раскола Л. А. , к. хім. н., доцент	ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТ «ЗАГАЛЬНА ХІМІЯ», «НЕОРГАНІЧНА ХІМІЯ»	43
Мацько М. В. , здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти; Вейланде Л. В.-В. , к. пед. н., доцент	ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНИХ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	45

УДК 378.14

Мардарова І. К., к. пед. н., доцент,

Гуданич Н. М., викладач,

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса, Україна)

Mardarova.IK@pdpu.edu.ua

hudanych.nm@pdpu.edu.ua

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ ІНІЦІАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ: РОЗВІДУВАЛЬНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ

Анотація. У дослідженні проаналізовано поняття «ініціативність», «пізнавальна ініціативність»; визначено сутність поняття «пізнавальна ініціативність майбутніх педагогів дошкільної освіти», схарактеризовано основні етапи розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх педагогів дошкільної освіти в умовах закладу вищої освіти, описано розвідувальний експеримент розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх педагогів дошкільної освіти, наведено приклади анкет щодо визначення особливостей розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх педагогів дошкільної освіти.

Ключові слова: пізнавальна ініціативність, розвиток пізнавальної ініціативності, педагоги дошкільної освіти.

Abstract. The study analyses the concepts of “initiative”, “cognitive initiative”, the essence of the concept “cognitive initiative of future preschool teachers”. The main stages of the development of cognitive initiative in future preschool teachers within a higher education institution are characterised. The article describes an exploratory experiment aimed at development cognitive initiative among future preschool teachers. Examples of questionnaires to determine the peculiarities of the development of cognitive initiative of future preschool teachers are presented.

Key words: cognitive initiative, development of cognitive initiative, preschool teachers.

Актуальність. Сьогодні у зв'язку з модернізацією системи освіти, наближення її до європейських реалій змінюється парадигма педагогічної науки, її структура та зміст освіти. Упровадження нових інструментів і технологій навчання заснованих на активних, самостійних діях набуття знань та роботи з інформацією вимагають педагогів нової формації, які вміють самостійно здобувати нові знання та використовувати їх у різних видах діяльності. Розвиток пізнавальної ініціативності педагогів є надзвичайно актуальною проблемою, адже сучасна система освіти спирається на фахівців, які не лише володіють

фаховими знаннями, а й здатні до постійного самовдосконалення, творчості та мотивації до самонавчання. Педагог повинен бути відкритим до інновацій і готовим до освоєння нових методик та інструментів організації освітнього процесу. Пізнавальна ініціативність сприяє адаптації педагогів до змін, дозволяє розробляти нові освітні практики та відповідати на виклики суспільства, оскільки педагоги виступають не лише передавачами знань, а й лідерами думок, наставниками, допомагають впоратися здобувачам освіти з можливими труднощами, надихають та супроводжують їх в особистому чи професійному розвитку, стимулюють прагнення до саморозвитку й виступають прикладом для своїх вихованців. Отже, розвиток пізнавальної ініціативності майбутніх педагогів є невід'ємною складовою підготовки конкурентоздатних і успішних фахівців, які відповідають потребам сучасного суспільства.

Проблемами підготовки педагогів займалися: Л. Артемова, Г. Беленька, О. Богініч, З. Борисовата, Н. Гавриш, І. Дичківська, Т. Жаровцева, Л. Зданевич, І. Княжева, О. Листопад, М. Машовець, В. Нестеренко, І. Рогальська-Яблонська, О. Трифонова та ін. Вони звертали увагу на формуванні у майбутніх педагогів особистісних та фахових компетентностей, що визначають їхню професійну готовність до роботи зі здобувачами освіти та надання якісних освітніх послуг.

Зазначимо, що професійна діяльність педагога дошкільного профілю має специфічні особливості та структуру. Суголосні з дослідженнями Г. Беленької [1], О. Богініч [2], О. Листопада [3] та підкреслимо, що успішне формування особистості дитини дошкільного віку, її активність та соціальна спроможність залежить від грамотного, супроводу з боку відповідного фахівця. Тому специфіка професійно-педагогічної діяльності педагога дошкільної освіти зумовлена особливостями дошкільного віку, призначенням та завданнями дошкільної освіти. Діяльність педагога спрямована на забезпечення гармонійного розвитку особистості дитини, враховуючи її індивідуальний розвиток, потреби та інтереси. Означена специфіка змінює професійну роль педагога, методи його роботи, а також особистісні та професійні якості, необхідні для успішного виконання завдань. Тому, на сучасному етапі підготовки педагогів дошкільної освіти, пріоритетною метою є формування критичності, стратегічності та самостійності мислення, а отже, розвиток їх пізнавальної ініціативності. Успішність професійного становлення педагогів дошкільної освіти залежить від досягнення цієї мети та комплексного підходу, який об'єднує якісну теоретичну та практичну підготовку, розвиток особистісних якостей педагога та створення сприятливих умов для забуття освіти.

Наукові доробки дослідження ініціативності присвячені роботи (І. Бех, І. Білявський, С. Болтівець, О. Бондаренко, М. Боришевський, Я. Гошовський,

В. Клименко, Л. Найдьонова, Т. Окушко, Р. Павелків, І. Попович, І. Приходько та ін.). Спираючись на дані дослідження розглядаємо ініціативність як стійку якість особистості, що виражається в її прагненні до активних дій з випередженням зовнішніх стимулів, до починань та новаторства у діяльності.

Мета – проаналізувати особливості розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх педагогів дошкільної освіти (розвідувальний експеримент).

Виклад основного матеріалу. Аналіз поняття «пізнавальна ініціативність» [4, 5] дозволило розглянути її як особистісну рису, що відображає активність, зацікавленість і прагнення людини до самостійного пізнання, засвоєння нових знань і досвіду. Вона є важливою складовою освітнього процесу, зокрема у контексті формування самостійного і критичного мислення. Спираючись на дослідження науковців [1, 4, 5], зазначимо, що розвиток пізнавальної ініціативності передбачає сформованість здатності саморозвиватись і самовдосконалюватись. Основу цього процесу становить свідоме та активне оволодіння новим соціальним досвідом, а отже розвиток пізнавальної ініціативності передбачає сформованість у майбутніх педагогів дошкільної освіти вміння вчитися, самостійно отримувати інформацію, набувати знання.

Аналіз праць [1, 2, 3, 5], дозволив визначити основні характеристики пізнавальної ініціативності майбутніх педагогів дошкільної освіти: активність в освітньому процесі (здобувачі вищої освіти проявляють готовність шукати відповіді на запитання, розширювати власний кругозір і поглиблювати знання поза рамками університетської освітньо-професійної програми); самостійність та індивідуальна траєкторія здобуття знань (здобувачі вищої освіти з розвиненою пізнавальною ініціативністю самостійно формують цілі та завдання для свого навчання, власну індивідуальну освітню траєкторію, вони не потребують постійного керівництва чи контролю, адже має внутрішню мотивацію до отримання знань); творчий підхід та допитливість (здобувачі вищої освіти пропонують оригінальні ідеї, створюють власні інтерпретації навчального матеріалу чи шукають нові способи розв'язання проблем тощо).

У результаті здійснення розвідок науковців [4, 5] пізнавальну ініціативність пов'язуємо із такими рисами як: інтерес до навчання – глибока внутрішня зацікавленість у вивченні предметів чи явищ; воля і самоконтроль – здатність доводити почате до кінця, навіть якщо виникають труднощі; когнітивна гнучкість – здатність адаптуватися до нової інформації чи змінювати підходи до навчання.

Отже, пізнавальна ініціативність майбутніх педагогів дошкільної освіти може бути викликана інтересом, допитливістю чи епізодичністю, усвідомленим прагненням дізнатися нову інформацію, розширити, систематизувати та

поглибити знання чи навички мисленнєвої діяльності. Їх мотивація, заснована на бажанні дізнатися та отримати нові знання, що значною мірою залежить від майстерності викладачів закладів вищої освіти, їхньої нестандартного підходу, уміння пробудити інтерес у майбутніх педагогів до професійної діяльності. Розглядаємо поняття «пізнавальна ініціативність майбутніх педагогів дошкільної освіти» як інтегровану якість особистості, яка характеризується потребою та вмінням здобувачів вищої освіти у процесі освітньої та практичної діяльності опановувати знання та способи діяльності, готовність вирішувати педагогічні завдання, вміння визначати мету діяльності, коригувати її та використовувати набуті знання та методи пізнавальної діяльності для самоосвіти та професійної діяльності у закладі дошкільної освіти.

Розвиток пізнавальної ініціативності майбутніх педагогів у закладі вищої освіти є систематичним, послідовним процесом, який передбачає формування особистісних та професійних якостей, необхідних для самостійного пізнання і творчого підходу до вирішення освітніх завдань. Означений процес можна умовно поділити на кілька етапів:

1. Мотиваційно-ціннісний етап (на цьому етапі формуються інтерес, внутрішня мотивація та позитивне ставлення до професії педагога дошкільної освіти). Завдання: стимулювати пізнавальну активність через розуміння важливості професії та її соціальної ролі; залучити здобувачів вищої освіти до дискусій про педагогічну діяльність, її виклики та перспективи; розвивати інтерес до навчання через знайомство з цікавими методиками, інноваціями в освіті чи успішними прикладами педагогів-практиків. Форми та методи роботи: лекції з елементами діалогу, де майбутні педагоги дошкільної освіти активно беруть участь; проведення майстер-класів і зустрічей із досвідченими педагогами, стейкхолдерами; ігрові ситуації, що моделюють виклики педагогічної діяльності.

2. Інформаційно-пізнавальний етап (на цьому етапі майбутні педагоги дошкільної освіти) починають активно засвоювати базові знання та вміння, необхідні для професійної діяльності. Завдання: надати здобувачам вищої освіти знання про основи дошкільної педагогіки та сучасні тенденції в дошкільній освіті; формувати критичне мислення та здатність аналізувати педагогічні явища; заохочувати до самостійного пошуку інформації та використання додаткових джерел. Форми та методи роботи: використання інтерактивних лекцій, семінарів, групових дискусій; науково-дослідні завдання на самостійний аналіз статей, монографій чи інших джерел із дошкільної педагогіки; групова, проєктна робота де здобувачі вищої освіти діляться знайденою інформацією і співпрацюють.

3. Діяльнісно-практичний етап (означений етап зосереджений на застосуванні теоретичних знань у практичній діяльності, що розвиває ініціативність через реальні педагогічні завдання). Завдання: розвивати самостійність у навчанні та діяльності; формувати здатність здобувачів вищої освіти до творчого розв'язання педагогічних проблем; виховувати готовність до прийняття відповідальності за власні рішення. Форми та методи роботи: проведення виробничої (педагогічної) практики в закладах дошкільної освіти; виконання проєктних робіт (наприклад, розробка занять, свят та розваг, відеороликів та комп'ютерних ігор для дітей дошкільного віку); застосування методів проблемного навчання, де здобувачам дошкільної освіти доводиться пропонувати власні рішення реальних педагогічних ситуацій.

4. Рефлексивно-оцінювальний етап (на цьому етапі розвивається здатність здобувачів дошкільної освіти до аналізу своєї діяльності, оцінювання досягнень і визначення шляхів подальшого професійного розвитку). Завдання: розвивати рефлексію, здатність оцінювати свої успіхи, помилки та ефективність діяльності; формувати готовність до самовдосконалення; виховувати звичку до самоаналізу та планування особистого і професійного росту. Форми та методи роботи: ведення здобувачами вищої освіти щоденників рефлексії, де вони записують свої враження від педагогічної практики чи освітнього процесу; колективне обговорення успіхів і труднощів під час практичної роботи («коло рефлексії»); письмові або усні звіти про результати виконаних завдань із подальшою оцінкою.

5. Інтегративний етап (на цьому завершальному етапі пізнавальна ініціативність майбутніх педагогів дошкільної освіти стає інтегрованою рисою, яка проявляється в їхньому професійному мисленні, вмінні навчатися та вдосконалюватися впродовж усього життя. Завдання: виробити звичку до безперервного навчання; заохотити до застосування отриманих знань і вмінь у творчій формі: формувати професійну ідентичність педагога дошкільної освіти. Форми та методи роботи: проведення підсумкових творчих проєктів (наприклад, написання методичних посібників, розробка інноваційних програм розвитку дитини тощо); залучення здобувачів вищої освіти до участі в науково-дослідницькій роботі (конференції, круглі столи, онлайн-вебінари, публікації); формування портфоліо, що відображає здобутки здобувача вищої освіти як майбутнього педагога дошкільного профілю.

Кожен із окреслених етапів дозволяє майбутнім педагогам дошкільної освіти поступово перейти від простої зацікавленості до свідомої та ініціативної участі у пізнавальній і професійній діяльності. Комплексний підхід забезпечує глибокий особистісний розвиток, що є основою для успішної педагогічної діяльності.

Розвідувальний експеримент з розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх педагогів дошкільної освіти проводили на базі факультету дошкільної педагогіки та психології Державного закладу «Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського», педагогічного факультету Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського, факультету педагогічної освіти Криворізького державного педагогічного університету зі здобувачами вищої освіти рівня підготовки – перший (бакалаврський) рівень та з вихователями-практиками закладів дошкільної освіти міста Одеса.

Були проаналізовані освітньо-професійні програми закладів вищої освіти «Дошкільна освіта», «Дошкільна освіта. Логопедія в закладах дошкільної освіти», «Дошкільна освіта. Практична психологія в закладах дошкільної освіти» з визначення основних предметів на яких відбувається розвиток пізнавальної ініціативності майбутніх педагогів дошкільної освіти. Факультет педагогічної освіти: «Загальна педагогіка» (4 кредити екзамен), «Педагогіка дошкільна» (7 кредитів залік, 3 екзамени), «Психологія дитяча» (7 кредитів залік, 3 екзамени), методики дошкільної освіти (у середньому 3 кредити, залік, екзамен), «ІКТ в дошкільній та інклюзивній освіті» (3 кредити, залік). Педагогічний факультет: «Педагогіка (загальна, дошкільна, історія дошкільної педагогіки)» (19 кредитів, екзамен), «Психологія (загальна, дитяча, педагогічна)» (18 кредитів, 3 екзамени, залік), «Нові інформаційні технології з методикою навчання» (5 кредитів, залік), методики дошкільної освіти (у середньому 5 кредитів, залік, екзамен). Факультет дошкільної педагогіки та психології: «Інформаційно-комунікаційні технології у дошкільній освіті» (4 кредити, екзамен), «Загальна та дошкільна педагогіка/курсова робота» (8 кредитів, заліки, екзамен), «Педагогіка та психологія творчості» (3 кредити, залік), «Психологія» (5 кредитів, екзамен), методики дошкільної освіти (у середньому 3 кредити, залік, екзамен).

Аналізуючи навчальні дисципліни зазначимо, що навчальна дисципліна «Загальна педагогіка» є основою для формування педагогічного мислення. Здобувачі вищої освіти вивчають основні принципи навчання й виховання, закономірності розвитку дитини, методи педагогічного впливу. Розвиток пізнавальної ініціативності відбувається в ході виконання практичних завдань (аналіз педагогічних ситуацій, складання планів занять, розробка виховних заходів, тощо), обговорення сучасних проблем виховання й освіти, розробки новаторських підходів до роботи з дітьми. У результаті здобувачі вищої освіти повинні не лише навчитися сприймати знання, а й застосовувати їх у нових умовах, проявляючи ініціативу в пошуку ефективних методів виховання. Навчальна дисципліна «Педагогіка дошкільна» орієнтована на особливості

розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку. Охоплює теми вікової психології, методики виховання та організації освітнього процесу в ЗДО. Розвиток пізнавальної ініціативності майбутніх педагогів дошкільної освіти відбувається під час аналізу вікових особливостей дітей, пошуку індивідуальних підходів до роботи з дитиною, розробки тематичних занять (творчий пошук ідей для розвивальних ігор, вправ, занять), ігрових тренінгів (рольових ігор) – практика вирішення педагогічних ситуацій через гру. У результаті здобувачі вищої освіти повинні навчитися творчо підходити до організації освітнього процесу, враховуючи індивідуальні потреби дітей. Навчальна дисципліна «Психологія дитяча» вивчає психологічні особливості розвитку дитини, її когнітивні, емоційні та соціальні потреби. Розвиток пізнавальної ініціативності майбутніх педагогів дошкільної освіти відбувається під час упровадження кейс-методу (аналіз психологічних портретів дітей, моделювання поведінки вихователя в складних ситуаціях), вирішення науково-дослідних завдань (наприклад, вивчення й адаптація сучасних психологічних методик для роботи з дітьми), рефлексії (самоаналіз власної професійної поведінки). У результаті здобувачі вищої освіти набувають навичок аналізу поведінки дитини, творчого вирішення конфліктів і нестандартних ситуацій у дитячому колективі.

«Методики дошкільної освіти» спрямовані на формування професійних умінь організовувати пізнавальну діяльність дітей, розвиток їх мовлення, математичних здібностей тощо. Розвиток пізнавальної ініціативності майбутніх педагогів дошкільної освіти відбувається у процесі розробки інтегрованих занять (наприклад, поєднання математики з образотворчим мистецтвом або мовлення з фізичною культурою), у процесі створення авторських методичних розробок (інноваційні підходи до формування навичок у дітей), майстер-класів (взаємне навчання через презентацію власних ідей). У результаті здобувачі вищої освіти вчаться нестандартно підходити до організації освітнього процесу, стимулювати інтерес дітей до занять.

Навчальна дисципліна «Інформаційно-комунікаційні технології у дошкільній освіті» спрямовані на оволодіння майбутніми педагогами дошкільної освіти цифровою компетентністю. Розвиток пізнавальної ініціативності майбутніх педагогів дошкільної освіти відбувається у процесі пошуку інформації (наприклад, аналіз корисних Інтернет ресурсів для занять та ігрової діяльності), створення медіапрезентацій (підготовка інтерактивних занять, використання мультимедіа), інформаційних буклетів, газет, сайту закладу дошкільної освіти тощо. У результаті здобувачі вищої освіти набувають навичок самостійного пошуку нових інструментів і технологій для організації освітнього процесу.

Навчальна дисципліна «Педагогіка та психологія творчості» спрямована на розвиток творчого потенціалу майбутніх вихователів, їхнього вміння

створювати інноваційно-творчі продукти. Розвиток пізнавальної ініціативності майбутніх педагогів дошкільної освіти відбувається при розробці нових методик (наприклад, створення авторських ігор, інтерактивних вправ, нестандартних підходів до виховання), у процесі проєктної діяльності (впровадження інноваційних підходів у роботу з дітьми), під час дебатів (наприклад, обговорення ефективності сучасних педагогічних методів). У результаті здобувачі вищої освіти розвивають вміння творчо мислити, шукати нестандартні рішення та ініціювати власні ідеї.

Навчальні предмети у підготовці педагогів дошкільної освіти спрямовані на розвиток пізнавальної ініціативності шляхом інтеграції теорії та практики, залучення здобувачів вищої освіти до творчих завдань, самостійного пошуку знань і розробки інноваційних підходів. Особливо важливими є ті предмети, які включають практичні роботи, інтерактивні завдання, проєктну діяльність та рефлексію.

У процесі розвідувального експерименту було здійснено анкетування здобувачів вищої освіти (рівня вищої освіти – бакалавр) та вихователів-практиків закладів дошкільної освіти з метою визначення рівня їх пізнавальної ініціативності. Збір даних у вигляді письмових відповідей респондентів на запитання анкети (опитувальника), які сформульовані відповідно до мети дослідження та розміщені у продуманій послідовності, питання анкет склалися з відкритих та закритих відповідей, шкал оцінювання.

Наведемо приклади анкет для вихователів та здобувачів вищої освіти:

- на визначення рівня їх обізнаності про компоненти професійної діяльності, методи її здійснення та проблеми, з якими вони стикаються (наприклад, Як Ви розумієте поняття професійна діяльність вихователя дошкільної освіти? Як часто Ви займаєтеся самоосвітою (читаєте професійну літературу, відвідуєте тренінги, семінари)? Які методи Ви використовуєте у роботі з дітьми? (методи на вибір) Чи використовуєте Ви сучасні технології у своїй роботі (наприклад, інтерактивні дошки, мобільні додатки для спілкування з батьками)? тощо);
- на визначення рівня їх знань засобів оптимізації пізнавальної активності за рахунок невикористаних раніше резервів креативного потенціалу (наприклад, Чи знайомі ви з концепцією оптимізації пізнавальної активності? Які, на вашу думку, фактори впливають на пізнавальну активність студентів? Які методи, на вашу думку, допомагають розвивати креативний потенціал? тощо);
- на визначення готовності до професійної діяльності, бажання та готовності діяти у ситуаціях невизначеності (наприклад, Як би ви оцінили свою готовність до професійної діяльності як вихователя? Чи маєте ви бажання вдосконалювати свої навички для роботи в умовах невизначеності та швидких

змін? Як часто ви замислюєтеся над тим, які виклики вас чекають у професійній діяльності? тощо);

- на визначення наявності вольових зусиль, пошукової активності спрямованої на самостійність у професійній діяльності (наприклад, Як часто ви ставите перед собою професійні цілі, що вимагають тривалих і наполегливих зусиль? Оцініть ваш рівень наполегливості у досягненні професійних цілей (за шкалою від 1 до 5), Як ви реагуєте на ситуації, які вимагають від вас додаткових зусиль і часу? тощо);

- на визначення здатності до перенесення особистісного досвіду в нові ситуації, що дозволяє творчо підходити до вирішення розв'язання професійних проблем (наприклад, Чи можете ви адаптувати ваш попередній досвід до нових і незвичних професійних ситуацій? Що спонукає вас до творчих підходів у вирішенні професійних завдань? Чи вважаєте ви, що ваш життєвий досвід допомагає вам краще розуміти потреби дітей? тощо);

- оцінка якості виконуваної навчально-пізнавальної діяльності у вигляді аналізу та самоаналізу (наприклад, Як часто ви проводите самоаналіз своїх занять? Як ви оцінюєте свою здатність враховувати індивідуальні особливості дітей під час занять? Чи вважаєте ви, що самоаналіз допомагає вам покращувати якість виконуваних завдань? тощо);

- на володіння вмінням пошуку та виділення необхідної інформації (наприклад, Як часто ви звертаєтеся до додаткових джерел інформації для підготовки занять?, Які інструменти для пошуку інформації ви використовуєте? Чи використовуєте ви стратегії або алгоритми для систематизації знайденої інформації? тощо);

- на визначення вміння використовувати методи інформаційного пошуку за допомогою комп'ютерних засобів (наприклад, Як часто ви використовуєте комп'ютер для пошуку навчальної інформації? Чи знаєте ви, як правильно формулювати запити для пошуку потрібної інформації? Чи використовуєте ви цифрові інструменти для організації знайденої інформації? тощо);

- на визначення вміння постановки та формулювання проблеми (наприклад, Як ви оцінюєте свою здатність виявляти проблему у роботі з дітьми чи колективом? Якими критеріями ви користуєтеся для визначення проблеми? Чи використовуєте ви колективний аналіз або обговорення для точнішого формулювання проблеми? Поділіться прикладом ситуації, коли вам вдалося чітко виявити та сформулювати проблему під час навчання чи практики, тощо);

- на визначення вміння обирати найбільш ефективні засоби вирішення завдань в залежності від конкретних умов (наприклад, Як ви зазвичай аналізуєте умови для виконання завдання? Як ви дієте, якщо обраний вами засіб не дає очікуваного результату? тощо).

Проведене анкетування із визначення рівнів розвитку пізнавальної ініціативності здобувачів вищої освіти (майбутніх педагогів дошкільної освіти) та вихователів-практиків, підтвердило, що їх пізнавальна ініціативність наразі не достатньо розвинена. Відмінності одержаних результатів рівнів розвитку пізнавальної ініціативності у групах респондентів були незначними як здобувачів вищої освіти, так і вихователів-практиків, що підтвердило необхідність розробки методики розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх педагогів дошкільної освіти.

Висновки. Проблема розвитку пізнавальної ініціативності педагогів дошкільної освіти є необхідною умовою для забезпечення якісної дошкільної освіти. Для цього заклад вищої освіти має створювати сприятливе освітнє середовище, яке включає можливість творчої реалізації, професійного розвитку, доступ до сучасних цифрових ресурсів і підтримку адміністрації. Пізнавальна ініціативність допомагає майбутнім педагогам дошкільної освіти не обмежуватися стандартними знаннями, а активно шукати нові джерела інформації, досліджувати сучасні методики та вдосконалювати педагогічні підходи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беленька Г. В. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку в умовах університетської освіти. *Наукові записки*. Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, 2012. № 4. С. 114–119.
2. Богиніч О. Л. Шляхи вдосконалення системи підготовки фахівців дошкільної освіти. *Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку*. 2008. Вип. 1. С. 23–25.
3. Листопад О. Підготовка майбутніх вихователів до використання інноваційних технологій в закладах дошкільної освіти. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки: зб. наук. пр./за ред. проф. Тетяни Степанової*. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2019. № 2 (65). С. 183–189.
4. Манько В. А. Формування пізнавальної ініціативності старшокласників у процесі навчання предметів гуманітарного циклу: дис. ... на здоб. наук. ст. канд. пед. наук: 13.00.09. Харків, 2010. 219 с.
5. Соціальна ініціативність: змістово-технологічне забезпечення: посіб./Т. К. Окушко, Ж. В. Петрочко, Н. В. Чиренко, Н. О. Шпиг, О. В. Пащенко та ін. Харків: «Друкарня Мадрид», 2015. 222 с.

Наукове видання

ІДЕЇ. ПРАКТИКИ. ПЕРСПЕКТИВИ
СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Науково-методичний альманах
У двох частинах

Частина 2

Електронне видання мережевого використання
(українською та англійською мовами)

За ред. В. І. Труби, М. І. Ніколаєвої, С. П. Гвоздій

Затвердж. авт. 23.04.2025. Шрифт Times New Roman.
Системні вимоги: операційна система сумісна з програмним
забезпеченням для читання файлів формату PDF.
Обсяг 5 МБ. Зам. № 2945.

Видавець і виготовлювач:

Одеський національний університет імені І. І Мечникова
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4215 від 22.11.2011 р.
вул. Університетська, 12, м. Одеса, 65082, Україна
Тел.: (048) 723 28 39, e-mail: druk@onu.edu.ua